

Agnieszka Zawadzka

ORCID ID: 0000-0002-4895-28

Małgorzata Ziółkowska

ORCID ID: 0000-0003-1938-8693

Biblioteka Główna

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

SPRAWOZDANIE Z WARSZTATÓW I WYSTAWY
„LAPBOOK, CZYLI KREATYWNE PREZENTOWANIE INFORMACJI
NA KAŻDY TEMAT” ZORGANIZOWANYCH W RAMACH
XIX FESTIWALU NAUKI LUBLIN 2023

W dniach 18–24 września 2023 roku miała miejsce XIX edycja Lubelskiego Festiwalu Nauki pod hasłem „Nauka dla Przyszłości”. Jest to od wielu lat największe wydarzenie organizowane przez społeczność środowiska akademickiego Lublina, pełne fascynujących odkryć, naukowych dyskusji i artystycznych przeżyć. To cykliczne przedsięwzięcie jest skierowane przede wszystkim do dzieci w wieku przedszkolnym, młodzieży szkół podstawowych i średnich oraz do wszystkich zainteresowanych udziałem w kolejnej edycji Festiwalu. Uczestników wydarzenia z pewnością przyciągnęła ciekawa oferta i duża liczba zgłoszonych projektów – aż „1758 różnorodnych wydarzeń, prezentacji i warsztatów, co stanowiło prawdziwą ucztę wiedzy”¹. W ramach Festiwalu realizowano projekty mające na celu popularyzację nauki i działalność kulturalno-artystyczną. Zaangażowane były niemal wszystkie jednostki organizacyjne największych uczelni lubelskich i instytucji współorganizujących Festiwal. Z ramienia Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w XIX LFN udział wzięło 12 wydziałów i 12 jednostek pozawydziałowych, a wśród

¹ B. Zarzycka, *Lubelski Festiwal Nauki. Nauka dla przyszłości*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/o-festiwalu/> [dostęp: 13.03.2024].

nich tradycyjnie już swoje propozycje przygotowała Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie². W myśl hasła przewodniego Festiwalu „Nauka dla Przyszłości” pracownicy biblioteki zaoferowali uczestnikom ciekawe wykłady, wystawy, warsztaty. Cieszyły się one ogromnym zainteresowaniem uczniów, zwłaszcza szkół podstawowych i średnich, nauczycieli poszukujących kreatywnych form edukacji, zdobywania informacji, inspiracji i pomysłów dotyczących efektywnego i przystępnego sposobu przekazywania wiedzy swoim wychowankom. Jedną z wielu propozycji w ramach uczestnictwa biblioteki w XIX Lubelskim Festiwalu Nauki były warsztaty przygotowane przez Agnieszkę Zawadzką i Małgorzatę Ziółkowską, pracownic Oddziału Informacji Naukowej „Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat”. Zajęcia adresowane do uczniów szkół podstawowych, z zachowaniem podziału na dwie grupy wiekowe: I grupa – klasy 1–3, II grupa – klasy 4–6. Spotkanie otwierała prezentacja ograniczona do niezbędnych informacji o celu warsztatów, cechach lapbooka, przygotowanych pomocach naukowych i dydaktycznych, zasadach bezpieczeństwa pracy w czytelnicy. Głównym celem była mobilizacja dzieci do aktywności, kreatywności w poszukiwaniu ciekawych pomysłów. Zaproponowano różnorodne techniki plastyczne, które stymulują predyspozycje twórcze dzieci, rozwijają fantazję, oryginalność i zdolności skojarzeniowe. Jednocześnie przez samodzielne wykonywanie egzemplarzy lapbooków dzieci uczą się organizacji pracy, systematyczności, wyszukiwania, wybierania wiadomości oraz ciekawostek na dany temat. Jest to element bardzo inspirujący do dalszego rozwijania treści oraz koncepcji ich przedstawienia. Lapbook stanowi ciekawą alternatywę dla sporządzania tradycyjnych notatek z podręczników, ułatwia zapamiętywanie, pozwala usystematyzować wiedzę zdobytą w szkole lub samodzielnie w trakcie poszukiwań informacji. Pokusą do sięgnięcia po książkę jako źródło danych była bogata kolekcja specjalnie przygotowanych egzemplarzy z zasobów BG UMCS, odpowiednio dobranych do realizowanego programu szkolnego. Reprezentowała ona podstawowe przedmioty szkolne, a także wyselekcjonowane pozycje, które w atrakcyjny, niecodzienny sposób opisują zjawiska, eksperymenty ze świata przyrody, natury, również opracowania, w których można znaleźć ciekawostki w dziedzinie sportu, muzyki, techniki. Dodatkowo poszerzona o atrakcyjne wydawnictwa, które wymagały więcej czasu i uwagi niż pozwalały możliwości dynamicznego, zadaniowego spotkania, mimo to sam kontakt z książką, wgląd w treść, wykorzystanie fragmentu, zostawało w pamięci dzieci – miało rozbudzić potrzebę spotkania, obcowania z książką naukową i pozbawić lęku czy niechęci

² M. Baczevska-Ciupak, *UMCS na XIX Lubelskim Festiwalu Nauki*, [online] <https://www.umcs.pl/pl/aktualnosci,38,umcs-na-xix-lubelskim-festiwalu-nauki,136897.htm> [dostęp: 13.03.2024].

wobec wielostronicowego tomu, który powierzchownie wydaje się nieciekawym lub zbyt trudnym dla młodego czytelnika, a po wejściu w treść burzy stereotyp.

Na potrzeby zorganizowanych zajęć przygotowano ofertę ponad 150 pozycji książkowych z różnych dziedzin wiedzy, tak aby dziecko mogło wybrać i skorzystać z „czegoś dla siebie” (fot. 1).

Ryc. 1. Kolekcja książki naukowej i popularnonaukowej, fot. aut.

W zależności od przyjętego zagadnienia uczeń miał do dyspozycji kilka mini-kolekcji książek w obszarze nauk przyrodniczych, ścisłych, humanistycznych. Wśród nich znajdowały się opracowania o epokach, lekturach, biografie pisarzy, bohaterów narodowych, kompozytorów, artystów, słowniki i pomoce do nauki języków obcych w formie atrakcyjnej dla młodzieży szkolnej. Także bogate graficznie wydawnictwa popularnonaukowe z wielu dziedzin od medycyny po astronomię, np. z geografii poza atlasami prace o wyprawach, podróżach badawczych po odległych lądach czy np. przewodniki turystyczne, które zaowocowały żywą dyskusją dzieci w kontekście niedawnych wyjazdów wakacyjnych. Szczególnie intrygująca okazała się wieża „sterta” książek dotyczących wielkich wynalazków, postaci uczonych (Maria Skłodowska-Curie, Mikołaj Kopernik itd.), historii nauki, techniki, muzyki i instrumentów.

Podczas warsztatów każdy z uczestników wykonał samodzielnie lapbook, czyli pewnego rodzaju „teczkę”, pełniącą funkcję interaktywnej przestrzeni na rysunki,

opowiadania, diagramy, wykresy, miary, słówka, terminy, zagadki, mapki czy zdjęcia. Forma pracy nie była sztywno narzucona, istniała możliwość wybrania sposobu wykonania zadania: indywidualnie, w parach, w grupie, co dla niektórych było ważne ze względu na przyjaźnię czy potrzebę pomocy, współpracy, a inni przeciwnie, zdecydowanie pragnęli samodzielnie realizować własną wizję.

Zebrane i pogrupowane przez uczniów informacje na dany temat zamknięto w siatkach geometrycznych. Świetnie sprawdzały się tu elementy ruchome, otwierane skrytki, obrotowe koła itd. Im więcej niestandardowych, angażujących elementów, tym lepszy efekt prezentowania określonego zagadnienia w trójwymiarowej formie. W trakcie zajęć dzieci zapoznały się ze złożonym, wieloetapowym procesem projektowania i prezentowania danych w formie graficznej. Zadanie było nie lada wyzwaniem, ponieważ samo przygotowanie tzw. „książki wielowarstwowej” zajęło uczestnikom więcej niż pierwotnie planowane 45 minut, jednak wszyscy świetnie poradzili sobie z tym zadaniem (fot. 2).

Fot. 2. Etapy tworzenia lapbooka podczas warsztatów, fot. aut.

Efekty pracy dzieci można było oglądać podczas wystawy „Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat” udostępnionej począwszy od

18 stycznia 2024 roku bez ograniczenia czasowego z uwagi na zbliżający się remont głównego gmachu biblioteki. Zwiedzający zapoznali się z ponad 40 pracami, których autorami byli uczniowie szkół: Szkoła Podstawowa nr 5 im. Króla Władysława Łokietka w Lublinie, Szkoła Podstawowa nr 21 im. Królowej Jadwigi w Lublinie, Szkoła Podstawowa nr 6 im. Romualda Traugutta w Lublinie. Na potrzeby ekspozycji pogrupowano je w bloki tematyczne związane z: aktualnymi pasjami (o gwiazdach, planetach, kosmosie, sporcie), przedmiotami szkolnymi (matematyka, przyroda) oraz wiedzą o regionie, jak i tradycjach, kulturze z różnych części świata (zebrane ciekawostki, refleksje, niektóre wręcz komiczne, marzenia). Aby docenić wkład indywidualny dzieci, zaprezentowano wszystkie autorskie kompozycje. Najciekawsze eksponaty, wykazujące bogatą wiedzę uczniów, przemyślany dobór wykorzystanych treści, gotowych szablonów oraz zastosowanie oryginalnych technik zdobienia i rysunku zamieszczono w trzech gablotach (fot. 3). Pozostałe prace zawieszono na konstrukcji metalowej obok plakatów promujących wydarzenie (fot. 4), co dodatkowo przyniosło efekt „ruchu”, a widzom stworzyło możliwość pełnego zapoznania się zarówno z wnętrzem, jak i okładką, każdym elementem wypracowanego lapbooka.

Fot. 3. Witryny tematyczne prezentowane podczas wystawy, fot. Klaudia Olender (Biuro Rzecznika Prasowego UMCS).

Fot. 4. Witryny tematyczne prezentowane podczas wystawy, fot. Klaudia Olender (Biuro Rzecznika Prasowego UMCS).

Całość ekspozycji sprawiała wrażenie wielobarwnych rysunków, które reprezentują siłę dziecięcej wyobraźni naszych małych artystów, chłonnych i gotowych zdobywać wiedzę czerpaną z literatury. Wystawa może zainspirować zwiedzających do zastanowienia się nad tym, jak można pracować z uczniami i uczennicami przy omawianiu zagadnień trudnych do wytłumaczenia czy nauczenia się, jak atrakcyjnie przybliżyć wiedzę, promować czytelnictwo, zachęcić młode pokolenie do aktywności, kreatywności, innowacyjnych form nauki, jak pomóc czytelnikom odkrywać ich pasje, hobby? Z kolei dzięki warsztatom uczestnicy mogli nabyć umiejętności skutecznego wyszukiwania informacji, selekcjonowania zebranego materiału, prezentowania w ciekawy sposób zagadnień z wybranych dziedzin wiedzy. Są to z pewnością umiejętności przydatne i rozwijane w dalszym procesie kształcenia. Forma prowadzonych zajęć okazała się interesująca dla dzieci, a w opinii nauczycieli – lapbook to doskonałe narzędzie edukacyjne, dające wiele swobody twórczej – ograniczone tylko wyobraźnią... a jednocześnie łączące własne działania praktyczne (świadomość możliwości, umiejętności indywidualnych) z wykorzystaniem źródeł, form tradycyjnych (materiałów plastycznych, rysunku itp., książek drukowanych) w obecnej rzeczywistości, tak prowokującej do szybkiego sięgania wyłącznie po łatwo dostępne, a nie zawsze wartościowe źródła internetowe.

Zdobyte podczas warsztatów doświadczenie pozwoli nam udoskonalić ich formę (można np. zaplanować więcej czasu, gdyż dzieci zgłaszały potrzebę uzupełnienia lapbooków w szkole lub ponownie w bibliotece, określić 1 lub 2 tematy, np. oko-

licznościowe dla uczniów, którzy mają problem z wyborem własnego zagadnienia. Reakcje pozytywne ze strony dzieci, nauczycieli, nawet późniejsze komunikaty od rodziców (pracowników naukowych czy innych posiadaczy kont w BG UMCS) utwierdzają nas w przekonaniu, że warto wydarzenie powtórzyć. Żywimy przekonanie, że choć w części zrealizowany został zamierzony cel, czyli kolejne zaproszenie w przestrzeń biblioteki uniwersyteckiej, gdzie atmosfera ciszy i poważnej pracy naukowej nie ogranicza czy wyklucza obecności ucznia, który przygotowuje pracę tematyczną lub uczy się do olimpiady, konkursu lub nastolatka, który w „kąciku czytelnictwa” zagłębia się w ciekawą lekturę, najnowszy komiks czy po prostu zaspakaja ciekawość świata.

Biblioteki stale poszukują nowych narzędzi służących promocji czytelnictwa, często wykorzystując w tym celu właśnie lapbooki. Przykładami praktyki dzielą się na portalach fachowych oraz w czasopismach dziedzinowych³. Natomiast znacznie rzadziej stanowi to temat opracowań teoretycznych. W piśmiennictwie naukowym istotę, funkcje lapbooka oraz jego potencjał do wzmacniania procesów aktywizacji czytelnictwa wnikliwie analizuje M. Wójcik. Jak podkreśla, bardzo ważne jest, „aby pozwolić dzieciom samym zdecydować o poszczególnych etapach pracy: jak zaprojektują okładkę, jaki wybiorą kształt i kolor karteczek, jak ozdobią książkę, jak będzie się otwierała, jakie informacje wpiszą na karteczki, jakie rysunki wykonają [...]”; Wybór tematu lapbooka, papieru, kolorów czy ilustracji – daje im możliwość dostosowania tego narzędzia do własnych potrzeb oraz poczucie satysfakcji i odpowiedzialności za efekt końcowy [...]”; Spersonalizowany charakter lapbooka, dostosowany do wieku, zainteresowań i preferencji estetycznych odbiorcy jest dobrą reprezentacją personalizacji usług w bibliotece [...]”; Wykonanie lapbooka wiąże się z pracą koncepcyjną i manualną, nie wymaga używania urządzeń elektronicznych, choć także ich nie wyklucza np. jako źródła informacji. Lapbook może stać się nie tylko narzędziem promującym książkę, ale także elementem edukacji dzieci w zakresie odpowiedzialnego i zbalansowanego korzystania z zasobów sieciowych, pokazując alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu”⁴.

Biblioteka Główna UMCS każdego roku włącza się w obchody Lubelskiego Festiwalu Nauki, a proponowane różne formy działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej, jak zajęcia, warsztaty, wykłady, prelekcje, szkolenia, wystawy prowadzone przez pracowników biblioteki cieszą się dużym zainteresowaniem. Festiwal

³ M. Błażejowski, *Kreatywna edukacja*, „Wychowawca” 2018, nr 4, s. 32–33; A. Kubala-Kulpińska, *Ryślenie, barwoślady, lapbooki – czyli, jak sprawdzić, żeby uczenie się było łatwiejsze*, „Polinistyka” 2017, nr 2, s. 36–39; K. Stącel, *Lapbook w bibliotece szkolnej: warsztaty artystyczne*, „Biblioteka w Szkole” 2014, nr 9, s. 24–25 i in.

⁴ M. Wójcik, *Lapbook jako narzędzie promocji książki dla dzieci*, „Przegląd Biblioteczny” 2020, z. 3, s. 375–385.

Nauki jest doskonałą okazją do nawiązania, rozwijania współpracy i komunikacji ze szkołami i nauczycielami, a także innym niż codzienny kontaktem ze studentami i pracownikami Uczelni. Jak podkreślił podczas gali otwarcia XIX Festiwalu rektor KUL ks. prof. Mirosław Kalinowski, „to znakomite przedsięwzięcie, które już na stałe wpisało się w pejzaż nauki polskiej”⁵, a my jako biblioteka chcielibyśmy go jak co roku współtworzyć, wnosząc własne pomysły z myślą także o przyszłym pokoleniu, wychowywanym od najmłodszych lat z książką, w kulturze wiedzy i nauki.

⁵ Ruszył XIX Lubelski Festiwal Nauki z rekordową liczbą wydarzeń, [online] https://www.kul.pl/wydarzenia-aktualnosc,15145_1694947227_68.html [dostęp: 13.03.2024].